

Posudek na práci Bc. Markéty Šmídové *Proměna Karlína v kontextu teorie Marca Augého o ne- místech*

Nejdříve technická poznámka k samotnému posudku: studentka byla vinou nedorozumění v komunikaci se studijním oddělením a proběhnuvší změny pravidel nucena práci vypracovat ve výrazně dřívější lhůtě, než se kterou počítala. Práci jsem následkem tohoto spěchu viděl pouze ve formě otevřené osnovy a následně až jako víceméně hotový text, který jsem měl možnost pouze jednorázově kriticky připomínkovat bez možnosti další korekce.

Abych přesto zdůraznil pozitiva práce; jako vyloženě zajímavé a pro analýzu přínosné vnímám vstupní pojetí Karlína jako čtvrti, která pod administrativní rouškou zůstává analogicky dělnickou, jako v dobách svého počátku. Karlín je tak v očích autorky na jednu stranu *podobný*, jako v dobách svého ustálení coby jednoho z prvních projektovaných pražských předměstí, na druhou stranu se odlišuje pronikáním a vznikem toho, co Augé nazývá ne-místa. Právě toto srovnání otevírá možnost aplikace Augého tezí v protikladu k nabízejícímu se mustru „gentrifikace“, jakkoli k tomuto jevu v Karlíně samozřejmě dochází. Stejně tak oceňuji autorčin nefalšovaný zájem o dané téma, ba přímo nutkavost, s jakou se snažila dané téma uchopit.

Samotné vypracování má však několik podstatných slabých míst, a paradoxně tím nejproblematictější je samotný způsob aplikace a vymezení Augého terminologie. Stručně řečeno je vágní a ve své obecnosti či v rámci vytržení z širšího a v Augého textech mnohem jemnějšího kontextu dokonce místa alespoň po formální stránce zavádějící a vedoucí k nemístně romantizující dichotomii mezi místem a ne-místem (viz například str. 7 či 10). Jak autorka kupříkladu rozumí „komplexnosti“ „ne-míst“ (např. s. 12) a proč „místa“ komplexní nejsou? Může autorka specifikovat roli řeči a obrazu v rámci míst a ne-míst a rovněž specifikovat vztah já k (ne)místům? (viz s. 14). Vyloženě kontradiktorické je v autorčině podání tvrzení, že „*Vznik antropologických míst je jevem typickým pro modernitu. V opozici vůči modernitě stojí nadmodernita, která produkuje ne-místa.*“ (s. 11), neboť vznik Karlína zcela jistě do vymezení nadmodernity nepatří a stejně tak nelze takto bez kontextu tvrdit, že teprve v moderní době vznikají „místa“. Zvláště když autorka tvrdí, že „*Ne-místa se ve městech vyskytovala odjakživa. Vystávala v nich svoboda jednotlivce. Jejím výrazem byl člověk bezcíleně se procházející městem*“ (s. 17)

V tomto ohledu je třeba obhájit odvážné klíčové tvrzení, že „*Karlín vznikl nestandardně a v dnešní době produkuje ne- místa*“ (s. 7), popřípadě že „*podle mého názoru tak byl Karlín ve svých počátcích ne-místem a to především pro ty, kteří se do něj stěhovali a neměli přímý vztah ani ke kasárnům ani k továrnám a je otázka, zda a do jaké míry jej tehdy měli k obyvatelům kasáren a dělníkům.*“ (s. 18, též viz s. 30) Zvláště když určující Invalidovna (kromě jiných staveb) je vlastně celou dobu popisována naopak v intencích „místa“ (s. 20-22). Označit celou čtvrť jako ne-místo (též viz s. 30) je rovněž přinejmenším odvážné. Stejně tak je třeba upřesnit, jak „*Karlín tak ztrácí čím dál tím více ze své identity*“ (s. 8), když by jeho identita byla identitou ne-místa.

Tomuto problému odpovídá i závěr práce a zohlednění stanice metra Křižíková, které je mnohem spíše snahou Augého koncepci násilně uplatnit, než využit k analýze. Viz „*Ve všední dny je prostor kolem metra velice frekventovaný a hektický. Nikdo se zde neprochází, nezastavuje, nerozhlíží se a nezdržuje se zde,*“ (...) kromě „*lidí bez domova či sociálně slabé skupiny Romů, které posedávají na lavičkách.*“ (...) „*Pomineme-li zmíněné osoby, které prostor využívají odlišným způsobem než většina, zůstáváme u skutečnosti, že se jedná se o tranzitní prostor, kde ve všední dny neustále proudí velké množství osob.*“ Jenže tyto osoby právě pominout nelze, čehož si je autorka částečně vědomá, neboť proč by bezdomovci a Romové nemohli spoluvytvářet či využívat místa v silném slova smyslu? Podstatou ne-místa zcela jistě nebude

jeho nepřijatelnost pro většinovou střední třídu. Autorku tak vede tato ambivalence k prostému tvrzení, že místo a ne-místo jsou relativní pojmy a k vágnímu tvrzení, že „*Ve své roli a anonymní mase proudící z práce a do práce se jednotlivci míjejí a navzájem se registrují minimálně. Není tu symbolizována identita, vztah, ani dějiny. Tento prostor není nijak osobitý a přestože tvarově může někomu připadat jako menší náměstí, je to pouze malá část Thámovy ulice, kde nic více dříve nebyvalo.*“ (s. 65) Může autorka své vymezení věcně ukotvit?

Autorka by v tomto ohledu měla obhájit, že právě ona romantizující „osobitost“ není ve výsledku argumentační pastí její práce, neboť takovému pojetí místa by odpovídala snad opravdu jen dostatečně „osobitá“ radnice či kostel (ostatně na str. 51 není zohledňovaným problémem loftů jejich „ne-místnost“, ale necitlivost k památkové péči). Ostatně leccos naznačují autorčina ukvapená tvrzení, že „*Centrum je nemyslitelné bez monumentů symbolizujícím náboženskou nebo světskou moc.*“ (s. 15) či že „*V současné době však již není možné se s městem identifikovat. Nemůžeme se s ním identifikovat skrz dějiny ani skrz vymezení vůči "absolutně odlišnému", co dříve mohl symbolizovat venkov.*“ (s. 16).

Souvisejícím problémem části, věnované konkrétním budovám a analýze čtvrti, je pak pomínutí relevantních dat; proměna čtvrti (v současnosti i z historického hlediska) a výstavba nových budov je podána jako výčet informací, se kterými se účelně nepracuje vzhledem k tématu práce (popisy budov), popřípadě stojí na nepodložených spekulacích (podniky, restaurace) či nespolehlivých internetových odkazech. Autorka by měla minimálně obhájit, co konkrétně myslí například přetížením dopravy či tvrzením, že Karlín není schopen pojmout množství zaměstnanců (např. s. 47).

Práci doporučuji k obhajobě s navrhovanou známkou 3, závisující na schopnosti autorky obhájit a (do)vysvětlit výše naznačená sporná místa.

V Praze 15. 1. 2014

Ondřej Váša